

“Medya Okur-Yazarlığı: Neden Gerekli”*

*Dr.Poyraz Gürson

Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü Öğretim Görevlisi

Modernizm her şeyden önce, dünyevi düzlemde, ama ulus devlet sınırları içinde kurulmuş bir Yasa/uygulama ilişkisini, Ulusun süreklilik kazanmış bir yasa yaratıcı olarak “egemenlik” sözcüğüyle ifade edilen bir meşruiyet ilişkisinin kaynağına dönüştüğünü düşünmektedir. Devletin halkı üstünde ve ülkesi içinde geçerli tek hukuk sistemiyle özdeşleştiğini varsaymaktadır. Bu hukukilik anlayışının kapalı bir devre oluşturduğunu ve ulus devlet üstünde hiçbir hukuki odak olamayacağını, dolayısıyla da ulusallığın sonsuz göreceliğini düşünmektedir. Halbuki uygulamada, yasa/uygulama ilişkisinde küreselleşme ve dijital çağda çok farklı bileşenler devreye girmektedir. Modern demokraside dördüncü kuvvet olarak yerini alan medya iletileri günümüzde ulus ötesi bir evrede devletin hukuki egemenliğinin üstünde yer alan hukuk organları ile birlikte kanımca yerini almaktadır. Dördüncü kuvvet, kuvvetler ayrılığında nerede konumlandırılmalıdır? Sorunları öncelikle dar bir çerçeveden değil panoromik bir açıdan ele almanın çözümlere de aynı ölçüde yansıtacağı kanaatindeyim.

Gelelim konumuza:

Televizyonun ana gayesinin izlenmek ve izlenirken reklam almak, reklamları “seyrettirmek” ve “eğlendirmek” iken; medyanın gayesinin de kamuoyu oluşturmak ve “ulus-devlet”in çimentosunu teşkil etmek olduğunu bu çerçevede rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bugün ülkemizde; gelişen iletişim teknolojileri ile 24’ü ulusal, diğerleri yerel ve bölgesel olmak üzere toplam 254 televizyon, 36’sı ulusal diğerleri yerel ve bölgesel olmak üzere 1092 radyo, ayrıca kablo ve uydu üzerinden ve internet ortamında yayın yapan radyo ve televizyonlarla birlikte sayısız sınır ötesi yayın evlerimize ulaşmaktadır. Bu şekilde, yetişkinlerin dünyasına ait, toplumsal hayattaki her türlü enformasyonun elektronik kitle iletişim araçlarının kullandığı çeşitli mecralar aracılığı ile evlerimize, her yaştan izleyiciye erişmesi kaçınılmaz olmuştur. En yaygın kitle iletişim aracı olarak, özellikle televizyonun toplumsal hayattaki rolü arttıkça, bu etkinin sonuçları sorgulanmaya başlanmış, dünyada ve ülkemizde çok sayıda araştırma yapılmıştır.

Birçok ülke tek tek incelendiğinde, hemen hepsinde bu etkiler konusunda benzer kaygılarla televizyon yayınlarını düzenleyici ve bireyi koruyucu bir takım yasal düzenleme ve yaptırımların uygulamaya konulduğu görülmektedir. Yasal düzenlemeler, kapsamlı önlemler getirmektedir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 3984 Sayılı Yasada yer alan Yayın İlkeleri ile yasalar çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedir. Ancak, yaşamın bir aynası olan televizyonu hayatın olumsuz yönlerinden, savaşımlardan, şiddetten, ticari kaygılardan arındırmak sadece yasal yaptırımlarla neredeyse imkânsız olduğundan, burada bireysel ve toplumsal sorumluluklardan söz etmek kaçınılmaz olmaktadır. Aşırı rekabet ortamı ve ekonomik koşullar, medyayı her gün yeni buluşlar peşinde koşmaya itmekte, her türlü iletişim mecrasını olanaklı kılan yeni iletişim teknolojileri ve sınır ötesi yayınlarla yasal düzenlemeler çoğu kez uygulamanın gerisinde kalmaktadır. Maruz kaldığı enformasyon bombardımanı altında, bireyi güçlendiren toplumsal projeler önem kazanmaktadır. Televizyon izlemenin, bilinçli seçimle yapılan bir edime dönüştürülmesinin daha küçük yaşlarda kazanılması gereken bir alışkanlık olduğu düşünülürse, bu konuda, daha gelişme çağındayken verilecek medya okuryazarlığı eğitiminin önemi görülmektedir. Ayrıca, maruz kaldığı mesajı nasıl değerlendireceği konusunda bilinçli, kendisine sunulan –hatta bazen sunulmayan- metni/mesajı eleştirel bakış açısı ile değerlendirebilen bireyin, özellikle de çocuk ve gençlerin televizyondan etkilenmesi de doğal olarak farklı olacaktır. Televizyon tek başına toplumsal sorunların nedeni olmayıp, bu karmaşık sürecin sadece bir parçasıdır. Tüm düzenleme ve yasalara rağmen, bu günün çok kanallı ve değişik mecralı iletişim ortamında en önemli çözüm eğitim olmaktadır.

Medyanın doğru kullanılmadığı ortamlarda toplumun çimentosu olmak işlevinden ayrıştırıcı bir işleve doğru rol alabileceğine de dikkat çekmek gerekmektedir. İnternetin ayrıca her alanda etkisini hızla gösterirken, bu yeni teknolojinin yarattığı uçurumun tartışmalara konu olduğunu, dijital uçurumun bir tehdit olarak algılandığı günümüzde, internet okuryazarlığının pek çok sorunu

da beraberinde getireceğinin bilinmesi gerekmektedir. Gelişmekte olan uluslarla, gelişmiş uluslar arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel farkların daha da derinleşmesine internet sebep olurken; toplum içinde bazı ayrıcalıklı grupların çıkarlarına hizmet ederken “dışlanmış” bir grup da yaratmaktadır. İnternet kullanıcıların sayısının artmasıyla birlikte ortaya çıkan dijital bölünme kavramının internetin kendi iç dinamiklerinin kullanılarak üstesinden gelinebilecek bir sorun olup olmadığı ve internetin yol açtığı toplumsal eşitsizliklerle kendi sonunu hazırlayıp hazırlamayacağı sorunsalı sanırım ayrıca ele alınıp incelenmelidir.